

4

Užpildykite trūkstamas žodžių grandinės dalis.

Pasiuntinukas ← ← ← *siuntė*;
pokalbis ← ← *kalba*;
sąmokslininkas ← ← ← *mokė*;
priedermė ← ← *dera*;
nemirtingumas ← ← ← ← *mirti*;
atsakinėjimas ← ← ← *sakė (sakyti)*;
sąvaržėlė ← ← ← *veržė*;
moksleiviškas ← ← ← *mokė*;
užvalkaliukas ← ← ← *velka*;
sąsiuvinis ← ← *siuvo*;
sąjungininkas ← ← ← *jungė*.

Rekomendacijos mokytojui

Ši analitinė užduotis skirta tam, kad mokiniai suvoktų žodžių darybos pakopas. Mokiniai turi suprasti, kad vienoje darybos pakopoje galima pridėti tik vieną darybos formantą. Be to, čia labai svarbu nuoseklumas – „neperšokti“ darybos pakopos.

Pasiuntinukas ← *pasiuntinys* ← *pasiuntė* ← *siuntė*;
pokalbis ← *pokalba* ← *kalba*;
sąmokslininkas ← *sąmokslas* ← *susimokė* ← *mokė*;
priedermė ← *pridera* ← *dera*;
nemirtingumas ← *nemirtinga* ← *nemirtis* ← *nemirti* ← *mirti*;
atsakinėjimas ← *atsakinėti* ← *atsakyti* ← *sakė (sakyti)*;
sąvaržėlė ← *sąvarža* ← *suveržė* ← *veržė*;
moksleiviškas ← *moksleivis* ← *mokslas* ← *mokė*;
užvalkaliukas ← *užvalkalas* ← *užvelka* ← *velka*;
sąsiuvinis ← *susiuvo* ← *siuvo*;
sąjungininkas ← *sąjunga* ← *sujungė* ← *jungė*.

5

Pagal nurodytas darybos reikšmes padarykite darinių. Naudodamiesi *Dabartinės lietuvių kalbos žodynu* (internetu prieiga <http://lkiis.lki.lt/dabartinis>) palyginkite sudarytų žodžių leksines reikšmes, pateiktas žodyne, ir darybos reikšmes. Ar jos sutampa? Kokią išvadą galite padaryti?

„darbo metas“ – darbymetis – „metas, kada daugiausia darbo“;

„prekės ženklas“ –

„kalno viršus“ –

„kojų galas“ –

„dailus raštas“ –

„tas, kuris ištižęs“ –

„šalti barščiai“ –

„mėlynų akių“ –

„ugnies kalnas“ –

„tas, kuris atsiskyres“ –

„eglės šaka“ –

„galvos galas“ –

„abiejų pusių“ –

„vieta žvakei“ –

Rekomendacijos mokytojui

Atlikdami šią užduotį mokiniai mokosi naudotis el. žodynu ir lygina žodžių darybos ir leksines reikšmes. Lyginimo metodas skatina įžvelgti tarpusavio ryšius, išskirti panašumus ir skirtumus, formuojasi gilesnis supratimas apie žodžių darybą, jos principus, mokiniai mokosi formuluoti išvadas. Svarbu, kad nepainiotų darybos ir leksinių reikšmių.

6

Sugrupuokite priešdėlio *ap-* darinius pagal leksines reikšmes ir užpildykite lentelę. Pasvarstykite, gal yra veiksmažodžių, kurie vartojami keliomis reikšmėmis. Pateikite pavyzdžių.

Apraukti, apmauti, apdėti, apvynioti, apvyti, apdumti, apsukti, apvilkti, apšauti, aptempti, aprioglinti, apmušti, apgriozdinti, apgauti, apmuturiuoti, apkrauti.

„Nesąžiningai pasielgti, suklaidinti“	„Iš viršaus kuo nukloti“	„Apsupti kokia medžiaga“	„Dedant užimti kokį paviršių“

Rekomendacijos mokytojui

Mokiniai grupuodami priešdėlio *ap-* darinius pagal leksines reikšmes mokosi ir perkeltinių reikšmių vartojimo. Naudodamiesi turimomis žiniomis pagal analogiją turėtų pateikti savo pavyzdžių iš perkeltinių reikšmių vartosenos.

7

Kūrybinė užduotis

Sukurkite užduotį iš žodžių darybos savo klasės draugams.

Rekomenduojami šaltiniai

Dabartinės lietuvių kalbos žodynas.

Interneto prieiga <http://lkiis.lki.lt/dabartinis;jsessionid=EA6D60E5538FDB24F3A2D56169E2A547>.